

**RITURI ȘI RITUALURI FUNERARE ÎN ZONA NISTRULUI MIJLOCIU ÎN PRIMA
JUMĂTATE A MILENIULUI I A.CHR.**

Aurel ZANOCI

În bazinul Nistrului Mijlociu, în regiunile actuale Cernăuți, Vinița și Hmelnițk, este cunoscut un grup de monumente arheologice din epoca timpurie a fierului, atribuite culturii Černyj Les (grupul Neporotovo). Prin investigațiile arheologice efectuate în anii 50-80 de cercetătorii M.I. Artamonov, T.S. Passek, I.G. Šovkopljās, A.I. Meljukova, B.O. Timoščjuk, G.I. Smirnova, L.I. Krušelnicka au fost identificate în această zonă peste 60 de monumente care pot fi încadrate în prima epocă a fierului. Acestea sunt reprezentate de fortificații (Grigorovsk, Rudkoveck, Hrebtiev etc.), așezări deschise (Neporotovo, Komarov etc.) și necropole.

Necropole au fost cercetate în opt localități, dintre care majoritatea fiind tumulare (Dnestrovka-Luka, Mervency, Luka-Veubleveck, Loevcy, Bernašovka, Bandašivcy, Neporotovo), excepție făcând doar două necropole plane de la Lomačincy și Neporotovo.

Necropolele tumulare sunt compuse din una (Dnestrovka-Luka), două sau mai multe movile funerare (Mervency, Bernašovka etc.). Movilele funerare au dimensiuni diferite. Cele mai mici sunt atestate la Luka-Vrubleveck – tumulii N.2 și N.3, care ating în diametru circa 7 m. Tumulii de la Mervency și Dnestrovka-Luka au diametrul de 12 m - 14 m. Cele mai mari movile sunt atestate la Bernašovka – peste 28 m și Loevcy – 38,6 m. Indiferent de dimensiunile movilelor funerare, în construcția acestora este atestată piatra. De exemplu, în tumulul N.1 de la Mervency aceasta apare sub forma unei mantale cu diametrul de 8,4 m, iar în tumulul N.2, piatra este aranjată într-un ring cu diametrul de 11,4 x 12 m și lățimea medie de 1 m. La fel, sub forma unui cromleह este aranjată piatra în tumulul N.1 de la Loevcy și în tumulul N.1 de la Bernašovka. Ringul de la Loevcy avea diametrul de 10 m, lățimea de circa 2 m și înălțimea de 1,5 m, iar cel de la Bernašovka avea diametrul de 28 m și lățimea de 1,5 m. Piatra mai era folosită și pentru amenajarea unor ciste sau platforme. Astfel sub tumulul N.2 de la Mervency din lespezi de piatră a fost construită o cistă funerară cu dimensiunile de 1 x 3 x 0,47 m, iar în movila de la Dnestrovka-Luka – trei platforme cu dimensiunile de 2,6 x 3 m, 1 x 1,4 m și 1,2 x 2,2 m.

Ritul funerar predominant la necropolele grupului Neporotovo este inhumăția. Defuncții erau depuși în poziție chircită pe partea dreaptă, uneori cu brațele îndoite spre față (Neporotovo, Lomačincy, Bernašovka). În majoritatea cazurilor, aceștia sunt orientați cu capul spre vest sau nord-vest. Caracteristic pentru acest grup de populație sunt atât înmormântările colective, cât și cele secundare în mantaua unuia și aceiași movile. Astfel, în tumulul N.2 de la Luka-Vrubleveck au fost descoperite osemintele a cinci indivizi, iar în tumulul N.3 – nu mai puțin de patru. Materialul osteologic, colectat din tumulul N.1 de la Mervency, aparținea la trei persoane – un bărbat, o femeie și un copil de 11-12 ani, iar cel din tumulul N.2 – la două persoane, un bărbat și o femeie. În movila de la Dnestrovka-Luka au fost cercetate cinci morminte. Primul era colectiv și reprezenta o platformă de piatră pe care au fost descoperite osemintele a două fete în vârstă de 12 și 15 ani și un copil de 7-8 ani. Cel de a doilea mormânt conținea oasele a doi indivizi. Unul din ei, un bărbat de 40-50 de ani, reprezenta o inhumăție secundară. Aceeași situație a fost atestată și în mormântul N.3, numai că de data aceasta erau înhumate două femei cu vârsta de 30-35 și 35-40 de ani, una din ele reprezentând la fel o inhumăție secundară. Mormântul N.4 conținea o înmormântare în urnă, iar mormântul N.5 – o înmormântare colectivă a doi copii de 5 și 8 ani.

Alături de ritul inhumăției la necropolele grupului Neporotovo se întâlnește și incinerația (Dnestrovka-Luka și Loevcy). La Dnestrovka-Luka mormântul de incinerație (mormântul N.4) reprezintă o înmormântare secundară. Urna cu oase calcinate, acoperită cu două străchini, a fost depusă în partea de est a tumulului. La Loevcy mormântul de incinerație se află sub un tumul cu diametrul de 38,6 m și înălțimea de 1,8 m, care avea în interior o construcție din piatră. Mormântul a fost jefuit și urna, care în mod firesc trebuia să fie în centrul tumulului, a ajuns la marginea ringului de piatră.

Inventarul funerar al mormintelor grupului Neporotovo este uniform și redus cantitativ, fiind reprezentat de ceramică (oale, cupe, străchini etc.), cuțite din fier, cutii, ace din bronz, piese de harnașament etc.

Monumentele funerare ale acestui grup au analogii directe cu cele ale culturii Saharna-Solonceni. Pentru această cultură, la fel, sunt caracteristice necropole tumulare cu construcții de piatră în interior. Sub tumuli avem înmormântări de inhumăție singulare și colective, defuncții fiind depuși în poziție chircită. De asemenea, sunt tangente și în inventarul funerar. Acești factori ne vorbesc despre o legătură și o apropiere dintre populațiile ce au lăsat grupul de morminte Neporotovo din bazinul Nistrului Mijlociu și purtătorii culturii Saharna-Solonceni.